שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי. ול"ת נהי דמשנכנסו לגרן עד שיצאו יש כל כך מ"מ מאז לא עבדו ע"ז ועוד הקשה ה"ר אלחנן ולמא תאבדו מהר אחר ונושנתם קאמר ואור"י דמתחילה מיד היו עובדי עבודת כוכבים שפסלו של מיכה היה עמהם: **ובעובדי** כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך. אין לפרש לפני' בענין זה רוצה לומר דבעובדי כוכבים פסול משום לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים אע"פ דהעובדי כוכבים מעשן על פי ישראל דאין זה לפני עובדי כוכבים כיון דבני ישראל מצוים לחובטו דאלמו מומחין עצמן יחבטו אותו ולא יכלו לגזות להדיוט לחובטו אלא כמו שפר"ת והעובדי כוכבים חובטין אותו אלא כשר בזה הענין וכן פירש רב יהודאי גאון בהלכות גדולות דבעובדי כוכבים כשר בזה הענין וכן איתא בירושלמי דמכילתין אמר רב ישראל מ"שעושה כמעשה עובד כוכבים פסול (אפי') בתומר איני זן ואיני מפרנס מני ר' חייא עובדי כוכבים שעושין כמעשה ישראל כשר אפי' בתומר איני זן ואיני מפרנס ואחא דנקט אפי' [בתומר] דלא מתכשר בעובדי כוכבים אלא ע"פ ישראל אע"ג דהוי כדין אמר ר' אמי מתני' אמרה כן ובעובדי כוכבי' חובטין אותו ואומרי' לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך[ד]): **אלא** דרב משרשי' ברותא היא.

בת"ה (נ"ג מת. ד"ה דבר) מפורש אמאי מייתי לה הש"ס התם כיון דבדותא היא: **לפניהם** ולא לפני הדיוטות. פי' בקונטרס דקאי אשנעים זקנים דעלו עם משה אע"פ שכתובין בסוף פ' דזאלה המשפטים ור"י אומר דאתאלהים טובא דכתיבי בפרשה קאי וכן משמע בהמוצל (נ"ק פד:) דמאלהים נפקא לן מומחין דאמר מ"ש זקני אדם באדם וזקני אדם בשור דאלהים בענין ואיכא ואילטריך קרא דלפניהם (כ) לענין עיטוי בענין מומחין[ה]): **ולא** לפני הדיוטות. תימה דמשמע דאיירי קרא בכשרים לדון ואילו בפ"ק דקדושין (דף לה.) ובנ"ק (ד' טו.) דרשינן מינה דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דיני שבתורה ואשה פסולה לדון דתנן בפ' בא סימן (נדה מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד דכתובת בהמוצל (נ"ק פח.) ובפרק שבועת העדות (דף ג.) וי"ל דכלל דפרק בא סימן באיש איירי לומר כל אים הכשר לדון כשר להעיד ומדבורה דכתיב בה (שופטים ד) והיא שופטה את ישראל אין ראיה דאשה כשרה לדון דשמא לא היתה דנה אלא היתה מלמדת להם הדינים א"נ שמא קיבלו אותה עליהם משום שכינה מיהו בירושלמי דיומא (פ"ו) יש מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה ואומר ר"י דקרא משמע ליה דאיירי בכל ענין בין בדיינין בין בנדונין[ה]):

אי הכי גזלות וחבלות נמי. ול"ת והא מלינו בכמה מקומות שהיו דנין גזלות וחבלות הכא רעיא בפ"ק דבבא מציעא (דף ה.) והכא גבראה דגזל פדנא דתורי דתבורי' (נ"ק דף לו:) ובכמה מקומות וי"ל דהיו דומקין אותו ע"י דקבעיה ליה זימנא לא"י ועוד אור"י דגזלות ע"י מבלות קאמר דאין בינבל שחבל בחברו וגזל לו[ו]): **במילתא** דשכיחא כו'. כמו בהודאות והלוואות ומה שאנו מקבלים גרים אע"ג דגר צריך ג' מומחין דאמרי' בהחולץ (יבמות מו:) משפט כתוב ביה אור"י דעבדינן שליחותייהו דחשיב כשכיחא ובהחולץ (גז"ש) נמי משמע שהיו מקבלים גרים בגבל ול"ת היכי עבדינן שליחותייהו והא עכשיו אין מומחין בא"י ומי יתן לנו רשות וי"ל דשליחות דקאמר עבדינן: **והאמר** רב אשי כל קלא דבתר נישואין כו'. ול"ת ולוקמה בתר אירוסין דחיישינן לרב אשי וי"ל דמשמע ליה מתני' אף בתר אירוסין ועוד דפסקי' לקמן (דף פט:) דאף קלא דבתר אירוסין לא חיישינן:

אמר רב אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי הוא: **מתני'** [ז]גט מעושה בישראל כשר [ח]ובעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים [ט]חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך [י](וכשר): **גמ'** אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדין כשר [יא]שלא כדין פסול ופוסל [יב]ובעובדי כוכבים כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו מה נפשך אי עובדי כוכבי' בני עשויי נינהו איתכשורי נמי ליתכשר אי לאו בני עשויי נינהו מיפסל לא ליפסל [יג]אמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בעובדי כוכבי' כשר ומה טעם אמרו פסול שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בעובד כוכבי' ומפקעת עצמה מיד בעלה אי הכי שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ונהוי [יד] שלא כדין כישראל ומפסיל נמי לפסול אלא הא דרב משרשיא [טו]בדותא היא וטעמא מאי כדין בכדין דישראל מיחלף שלא כדין בכדין ישראל לא מיחלף: אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי א"ל והא אנן הדיוטות אנן ותניא [טז]היה ר"ט אומר [יז]כל מקום שאתה מוצא אגוריאות של עובדי כוכבים אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להיזקק להם שנאמר [יח]ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות א"ל [יט]אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלוואות [כ]אי הכי גזילות וחבלות נמי [כא]כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו: **מתני'** [כב]יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת [כג]ובלבד שלא יהא שם אמתלא איזו היא אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלא: **גמ'** ואסרינן לה אגברא והא [כד]אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה [כה]ה"ק יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מקודשת ומגורשת הרי

ש"מ מהרה דמרי עלמא. כתנין ונושנתם דהא כתיב כי אחד תאבדון מהר: **מתני' מעושה.** בחזקה: **גמ' דין.** כגון הך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה או שהיתה אסורה לו: **פסול.** להתירה ליבעל: **ופוסל.** מן הכהונה משום ריח הגט: **מה נפשך.** דאמרת בעובדי כוכבים בדין פסול ופוסל: **אי עובדי כוכבים בני עשויי.** דדין תורה ניהו לכוף את ישראל בדין: **פולה עלמה בעובד כוכבים.** שוכרת עובד כוכבים אם לכוף בעלה לגרשה ובאה עליו בעקיפין: **מיפסל נמי ליפסל.** כשלא כדין דישראל הוחיל ומדאוריתא בני עשויי ניהו דישראל ואם בני ישראל אמרת שלא כדין אמרת שלא כדין פסול ופוסל: **בדותא היא.** דודאי לאו בני עשויי ניהו: **כדין.** דעובדי כוכבים עובדי כוכבים שעשוהו להוציא ובדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוא גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר ישראל נמי שעשוהו כדין לא פסיל וההוא גיטא מעליא הוא: **שלא כדין.** דעובדי כוכבים בכדין דישראל לא מיחלף ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל ואתי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסיל ואמרן לעיל דפסיל היא גופה גזירה היא אטו כדין וגזירה לגזירה לא גזרינן: **וקא מעשה אגיטי.** כופה אים להוציא את אשתו בדין: **הדיוטות אנן.** שאין מומחין אלא סמוכין דמיקרו אלהים דיינין ואין סמיכה בא"ל כדאמרי' בפ"ק דסנהדר' (דף יד.): **אוגריאות.** אסיפות כמו אוגר בקיץ (משלי י): **לפניהם.** קאי אשנעים זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה כדכתיב (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה' וגו' ואע"פ שנכתבה פרשה זו לאחר מ"ת קודם מתן תורה נאמרה ונכתבה המזבח והעלו העולה והשלמים ובאותו דם נכנסו לברית: **שליחותייהו.** דבני א"י: **קעבדינן.** הם נתנו לנו רשות: **מידי דהוה.** אדיני ממונות דהלוואות דעבדינן שליחותייהו כדאמרי' בסנהד' (דף כ:): **אי הכי גזלות וחבלות נמי.** לעביד שליחותייהו ואנן אמרינן בשמעתא קמייתא דסנהד' דבעינן ג' מומחין: **מילתא דשכיחא.** הלוואה וכן גט: **מתני' יצא שמה בעיר מקודשת.** פעמים שיצא קול פלונית מתקדשת היום לפלוני ויש דברים נראין כדמפרשי אמורא'

בגמ': **הרי זו מקודשת.** ולא תיצא לאחר בלא גט: **מגורשת הרי זו מגורשת.** קא סלקא דעתין דהכי קאמר אשת כהן שיצא עליה קול פלונית בתגרא היום הרי זו מגורשת ואסורה ליבעל עוד מחמתו דאילו מגורשת להקל וליגשת לשוק ליכא לפרושי דמשום יציאת קול נגרי אשת איש לבעלמא והיינו דפרכינן לה בגמרא ואסרי' לה אגברא על בעלה כהן: **וכלבד שלא יהא שם אמתלא.** שלא יהא עם הקול של קידושין או של גירושין משל וטעם שהוא שוכר את כח הקול: **גירש פלוני את אשתו על תנאי.** זהו שוכר של גירושין שאם לא נתקיים התנאי: **ורק לה קידושיה כו'.** זהו אמתלא של קידושין והוא הדין נמי איפכא: **גמ' ואסרינן לה אגברא.** בתמיהה ואמגורשת קאי אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קתני מתני' חיישינן לקלא ואסרי' עליו: **והאמר רב אשי כל קלא.** שיצא על האשה משנישאת ולא יצא עליה קול קודם נישואין: **לא חיישינן ליה.** כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת היא: **ה"ק כו'.** הא קול דמגורשת אריש קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה ליגשת אלא לאותו איש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קידושין ממנו: הרי

אכלה

לא גמר ויהיב בכל לב דהא אין מצוה לשמוע דבריהם ובזביני דאמרינן תליה ורבין זביניה זביני משום דאגב המעות גמר ומקנה. וכן באשה נמי שנתקדשה באונס שכפוה עד דאמרה רוצה אני אמר' התם הוא דהוו קדושי משום דאגב מתן מעות גמרה וקדישה נפשה. אבל היכא דליכא מתן מעות כגון חליוה ויהיב מתנה אין מתנתו מתנה דהא גבי סיקריקון דליכא מתן מעות אמר שמואל אף בשטר לא קנה והיכא דיהיב זוזי אמרינן התם דמודה אזביני. ובעובדי כוכבים פסול משום דכתיב לפניהם ולא לפני העובדי כוכבים. אבל עובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך שאע"פ שהן מעשין כיון שעל פי ישראל עושין כשר. א"ר נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול פי' אע"פ שאמר רוצה אני כיון דשלא כדין עישו אותו ואין כאן מצוה לשמוע דברי חכמים לא גמר ויהיב בכל לב ופוסל בתרומה משום ריח הגט. ובעובדי כוכבים כדין

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ב מהלכות גירושין הל' כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלד סעיף ה:

עו ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

עז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

עח ד מיי' שם טוש"ע שם סע' ז:

עט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

פ ו מיי' פכ"ו מהלכות סנהדרין הל' ז סמג עשין קז טוש"ע מ"מ סי' כו סע' ח:

פא ז מיי' שם פ"ה הל' ח טוש"ע מ"מ סי' ח סעיף ח ו טוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ה:

פב ח מיי' שם הל' ט טוש"ע מ"מ סי' ח סעי' ח:

פג ט מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' כב ופ"י מהל' גירושין הל' כ ופי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כ סמג עשין מח וסי' נ טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ה וסי' מו סעי' ז:

י ומיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"ג):

פד כ מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' כ ופי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כ סמג עשין קמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ה וסי' מו סעיף ז:

תורה אור השלם

ז. וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

שמות כא א

תוספות רי"ד

מתני' גט מעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול והעובדי כוכבים חובטים אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך. פי' גט מעושה שכופין אותו בחזקה כגון אלו שכופין אותו להוציא או שהיתה אסורה לו בישראל כשר והוא דאמר רוצה אני כדתנן בערכין בפ' האומר משקלי עלי חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותו אע"פ שאינו מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ואם מסר מודעא אההוא אונסא דקא עבדי ליה צריך לבטולה לההוא מודעא דגרסינן בההוא פרקא אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא. פשיטא לא צריכה דעשה וארצי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל דא"כ ליחני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטיל ליה למודעיה וכן נמי בזביני אע"ג דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני אי מסר מודעא עלייהו לא הוו זביניה זביני עד דמבטיל ליה למודעא דהכי אמרינן בפ' חזקת הבתים טובי תלה לפפי אדיגרא וזבין ליה אדעא חחם רבה בר בר חנה אמודעא דאשקלתא ואמר רב הונא אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני. ואע"ג דאמר רבה לעיל בההוא פירקא לא כתבי' מודעא אזביני דרב הונא ליח ליה דרבה וסבירא ליה דוקא היכא דלא מסר מודעא אההוא אונסא הוא דהוו זביני אבל היכא דמסר עליהו מודעא לא הוו זביני. וכ"כ שם רבינו שמואל ז"ל וקי"ל כרב הונא דליח ליה דרבה דאמר לא כתבי' מודעא

עין משפט

פה: המגרש פרק תשיעי גיטין

מסורת הש"ס

ז) [נ"ג מח.], ח) [כ"ל מ"ו, ג) [נ"ג מח.], ד) [עי' מ"ש על הגליון פסחים יח.], ט) [בשלמות פ' בלשמיה איתא היה ר"מ אומר], י) ב"ק פד:, יא) לעיל פא. לקמן פח: יבמות נב., יב) בירושלמי איתא שעשה כמעשה עובד כוכבים כו' שעשו כמעשה ישראל, יג) [וע' היטב תוס' נ"ג מח. ד"ה גט מעושה], יד) [וע"ע תוס' פנהדרין ג: ד"ה ליעבי וכו'], טו) [וע"ע תוס' ב"ק עז. ד"ה אשר ותוס' שבועות כט: ד"ה שבועות ותוס' יבמות מה: ד"ה מי לא ותוס' נדה נ. ד"ה כל הכשר], יז) [וע"ע תוס' ב"ק פד: ד"ה ח"כ],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונהוי כשלא כדין בישראל: (ב) תוס' ד"ה לפניהם וכו' דלענין עישוי נ"נ עיין פנהדרין דף ג ע"ב תוס' ד"ה ליעבי דמלפניהם ממעט ליה מילי דעשוי משום דדכתיבן בפ"ק דפנהדרין מאתר מעשים אלו כלי הדיינין דמייר בהן שיטה ועיין תוס' בפ"ק דב"ק ד' עו:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוספות רי"ד (המשך)

פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ומתמהינן מה נפשך אי עובדי כוכבים בני עשויי נינהו איתכשורי נמי לתכשר אי לאו בני עשויי נינהו ליפסול נמי לא ליפסל. ואמר רב משרשיא דבר תורה בעובדי כוכבים נמי כשר ומה טעם אמרו פסול שלא תהא כל א' וא' הולכת ותולה עצמה ביד עובד כוכבים ומפקעת עצמה מיד בעלה. פי' סבר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעובדי כוכבים נמי כשר וטעמא דמילתא כדאמרינן בפ' חזקת הבתים דאמר אגב אונסיה גמר ומקנה: ואקשינן ליה אי הכי שלא כדין נמי אמאי אפילו ריח הגט אין בו ליהוי מיהת כשלא כדין כישראל פי' כיון דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקנה אישתכח דגיטא מעליא הוי ונהי דחכמים אמרו דליהוי פסול שלא תינשא בו אבל היאך יוכלו להכשירה לכהונה. ואסיקנא אלא הא דרב משרשיא ברותא היא וטעמא מאי כדין דעובדי כוכבים בכדין דישראל אתי לאיחלופי שלא כדין דעובדי כוכבים בכדין דישראל לא אתי לאיחלופי פי' הא דרב משרשיא דאמר דבר תורה אפילו דבעובדי כוכבים כשר ברותא היא אלא מדין תורה הוא פסול וטעמא דמילתא כדאמרינן בפרק חזקת הבתים דהיכא אמרינן גמר ומקנה דוקא בחייבי עולות ושלמים דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה וגבי גט נמי דמצוה לשמוע דברי חכמים והלכך גמר ויהיב בכל לב אבל היכא דעובדי כוכבים אנסו ליה אע"ג דאמר רוצה אני לא גמר ויהיב בכל לב אבל היכא דעובדי כוכבים אומרים לו עשה מה שישראל אומרי' לך מצוה לשמוע דברי חכמים הוא. ומשום הכי בישראל שלא כדין פסול דכיון דשלא כדין הוא אע"ג דאמר רוצה אני

אבלה בשוק גירגרה בשוק. אומר רבינו יצחק דאיירי בקבלת דקודם מיסוקין שיצא עליה קול זה ומדברות עליה לעז קודם שנשאת לכהן מ"ל ר' יוחנן בן ז'ברוקה מ"כ לא הנחת בת לאברהם יושבת תחת בעלה כהן שהרי הוא אינו יודע במה שדברו עליה קודם ומה יש לו לעשות: **בעולה אין** חוששין לה. פי' בקונטר' משום בעולה לכ"ג ולעיל נמי פי' יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעובד כוכבים או לעבד דפוסלין בביאה וה"נ הוה מלי לפרש חייבי כריתות ורבינו יצחק אומר דסתם בעילה דזנות שאין ידוע ממי פסולה להכוהנה והרי היא נחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף יד.) דאין אשה בודקת ומוזנה ואפילו לר"ג דאמר נאמנת היינו היכא דאמרה לאשר נבעלתי אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או איכא יודעת ממי אפי' רבן גמליאל מודה: **ארוסה** אין חוששין לה. לא מיבעיא נשואה דאם אמת היה הדבר היה מתפרסם אבל אפילו ארוסה דאין מתפרסם כל כך אין חוששין: **עד** שמגיעין לדבר הברור. מסתמא לא פליג רבי אבא אעולא דלעיל ואבריתא דלוי וכן משמע מדלא קאמר ורבי אבא אמר אבל לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור וקול דלעיל לא שייך אבל בקדושין והך דהכא שייך בגירושין כמו בקדושין:

מבטלינן קלא או לא מבטלינן. נראה כפירוש שני שבקונטרס כגון שחזרו פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם וכן אמרי' נקמן לילמא לכי מגלית דקדושין קמאי לאו קדושין מבטלין קלא ופירוש ראשון אין נראה ומייתי ראיה מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלין קלא כיון שאין חוששין במהרה לקול: **עד** שישמעו **מפי הכשרים** בו'. אע"ג דאמר לעיל ונשים אומרות פלונית נתקדשה שמא משום דהתם איכא רגלים לדבר ואית ספרים דגרסי ובני אדם נכנסים ויוצאין גרסינן ונשים: **כיון** דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא. ליתא משמע דסבר רב' יוחנן ופליג אדרבה בר רב הונא דאמר לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוי' ובודקין והולכין עד שמגיעין לדבר הברור דבר הברור עדות מעליית' הוא אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים א"ל אביי לרב יוסף מבטלינן קלא או לא מבטלינן א"ל מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלינן קלא א"ל מדאמר רב ששת אפי' מפי נשים הוי קול ° ש"מ לא מבטלינן קלא א"ל אתרוותא נינהו בסורא מבטלי קלא [8]בנהרדעא לא מבטלי קלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה [9]לבר בי רב אתייה רב חמא לאבוה אמר ליה אימא לי היכי הוה עובדא אמר ליה על תנאי קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל א"ל כיון דבעידנא דהואי קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה [10]באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר ליה אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא [5]בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושיה ולא הוה בהו שוה פרוטה: ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד

הרי זו מגורשת מאי טעמא קול ושוברו עמו [6]אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר [7]אין חוששין לה מ"ט פריצותא בעלמא הוא דחזו לה כתנאי אכלה בשוק גירגרה בשוק הניקה בשוק בכולן ר"מ אומר תצא ר"ע אומר משישאו ויתנו בה [3]מוזרות בלבנה אמר לו רבי יוחנן בן נורי א"כ [4]לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה והתורה אמרה [1]כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר [2]על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר [3]מה להלן דבר ברור אף כאן דבר ברור: ת"ר [5]בעולה אין חוששין לה [6] נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה [7]שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה ממזרת אין חוששין לה [8]שפחה אין חוששין לה [9]הקדיש פלוני נכסיו הפקיר פלוני נכסיו אין חוששין להן אמר עולא לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית מתקדשת היום מתקדשת [10]ודלמא לא אקדשה [11]אימא פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרות פלונית מתקדשת היום מתקדשת ודלמא לא אקדשה א"ר פפא אימא פלונית נתקדשה היום אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין אמרו דבר זה הוא קול לא אמרו דבר זהו אמתלא לא אמרו והא לא אמרו ולא כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד י' ימים [12]קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלא הא אמרו לא הויא אמתלא א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוי' ובודקין והולכין עד שמגיעין לדבר הברור דבר הברור עדות מעליית' הוא אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה [13]אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו

מאי טעמא קול ושוברו עמו. מסתפינא לכתוב מ"ל ר' יוחנן בן ז'ברוקה מ"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה כהן שהרי הוא אינו יודע במה שדברו עליה קודם ומה יש לו לעשות: **בעולה אין חוששין לה.** פי' בקונטר' משום בעולה לכ"ג ולעיל נמי פי' יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעובד כוכבים או לעבד דפוסלין בביאה וה"נ הוה מלי לפרש חייבי כריתות ורבינו יצחק אומר דסתם בעילה דזנות שאין ידוע ממי פסולה להכוהנה והרי היא נחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף יד.) דאין אשה בודקת ומוזנה ואפילו לר"ג דאמר נאמנת היינו היכא דאמרה לאשר נבעלתי אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או איכא יודעת ממי אפי' רבן גמליאל מודה: **ארוסה אין חוששין לה.** לא מיבעיא נשואה דאם אמת היה הדבר היה מתפרסם אבל אפילו ארוסה דאין מתפרסם כל כך אין חוששין: **עד** שמגיעין לדבר הברור. מסתמא לא פליג רבי אבא אעולא דלעיל ואבריתא דלוי וכן משמע מדלא קאמר ורבי אבא אמר אבל לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור וקול דלעיל לא שייך אבל בקדושין והך דהכא שייך בגירושין כמו בקדושין: **מבטלינן** קלא **או לא מבטלינן.** נראה כפירוש שני שבקונטרס כגון שחזרו פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם וכן אמרי' נקמן לילמא לכי מגלית דקדושין קמאי לאו קדושין מבטלין קלא ופירוש ראשון אין נראה ומייתי ראיה מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלין קלא כיון שאין חוששין במהרה לקול: **עד** שישמעו **מפי הכשרים** בו'. אע"ג דאמר לעיל ונשים אומרות פלונית נתקדשה שמא משום דהתם איכא רגלים לדבר ואית ספרים דגרסי ובני אדם נכנסים ויוצאין גרסינן ונשים: **כיון** דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא. ליתא משמע דסבר רב' יוחנן ופליג אדרבה בר רב הונא דאמר לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ועד עשרה ימים: והלכתא

מבטלינן קלא או לא מבטלינן. אמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלינן קלא אע"ל אדרבה מדאמר רב ששת אפי' מפי נשים הוי קול ° ש"מ לא מבטלינן קלא אע"ל אתרוותא נינהו בסורא מבטלי קלא [8]בנהרדעא לא מבטלי קלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה [9]לבר בי רב אתייה רב חמא לאבוה אמר ליה אימא לי היכי הוה עובדא אמר ליה על תנאי קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל א"ל כיון דבעידנא דהואי קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה [10]באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר ליה אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא [5]בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושיה ולא הוה בהו שוה פרוטה דקמיה לא מצינו קלא אינו אלא מפני החשד והכא ליכא חשד: לחד

מבטלינן קלא. אמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלינן קלא אע"ל אדרבה מדאמר רב ששת אפי' מפי נשים הוי קול ° ש"מ לא מבטלינן קלא אע"ל אתרוותא נינהו בסורא מבטלי קלא [8]בנהרדעא לא מבטלי קלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה [9]לבר בי רב אתייה רב חמא לאבוה אמר ליה אימא לי היכי הוה עובדא אמר ליה על תנאי קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל א"ל כיון דבעידנא דהואי קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה [10]באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר ליה אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא [5]בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושיה ולא הוה בהו שוה פרוטה: ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד

הגרעין שאינו נפרך ממנה יפה מפני שאינה מבושלת והוא אוכל קרי ליפא כדאמרי' בגמ' כדעילין תנא [7]קשייתא בציפא בדוחקא ורמי למאכל בהמה: **בעינא דבי שיפי.** על המעיין של אותו מקום: **מימר אמרי.** כשמינסב לאחר לא יאמרו לו אשת איש שנישת דמימר אמרי עיינו רבנן בההוא אליפא ולא הוה ביה שוה פרוטה דקמיה לא מצינו קלא אינו אלא מפני החשד והכא ליכא חשד: לחד

קול ושוברו עמו. פי' אחר שאמרו נתקדשה לפלו' חזרו ואמרו כי גירשה אותו פלוני ומוציל זה הקול לשבר הקול הראשון. ולפי חירוף זה לא גרסינן במתניתין גירש איש פלוני את אשתו על תנאי אלא קידש. וכ"ל דבעין רבותא תירץ כך דפשט מתניתין משמע דהיא מגורשת ואסורה לינשא לכהן שני אם נתאלמנה כדפרישית מלתיה דשמואל לעיל בפ' הזורק: אמר עולא לא ששמעו קול הברה בעיר אלא שיראו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי לא ששמעו קול הברה בעיר אלא שיראו נרות וכו'. אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שישמעו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני ובודקין והולכין עד שמגיעים לדבר הברור.

מסורת הש"ס

1) כתובות לו:, ב) [כתוס' קוטה כ:. ד"ה דומה תרלה פירוס על מלה זו], ג) [כתובות עב:], ד) [לקמן ל. ע"ש], ה) לעיל פא., ו) פי' לאחר מנני היסיבה, ז) [פי' כלי מלא שלגים פי' אחר גרגיעה של ממרה. ערוך], ח) פי' גרגיני ממרה, ט) [נ"ל טורי], י) נ"ל ועוד קול,

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חֲטָאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

גליון הש"ס

גמ' ש"מ לא מבטלינן קלא. ע' תוס' ב"ב ד' לב ע"א ד"ה ואמאי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מ"ר בעולה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה נשואה נ"מ כך הוא בס"א וכן גירס הרי"ף והכל"ס:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוספות רי"ד

שמואל דקנה הילכך אין הכפייה מועלת אלא היכא דאיכא מתן מעות או מצוה אבל היכא דליכא לא מתן מעות ולא מצוה כגון מחנה או כפיית העובדי כוכבים בדין או כפיית ישראל שלא כדין אינה מועלת דאע"ג דאמר רוצה אני לא גמר בכל לב. וג"ל שהמורדת על בעלה אע"פ שאינו מן הדין לכופו להוציא כדתנן האשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו כיון שתקנו ראשי הישיבות ז"ל לכופו ליתן גט מצוה לשמוע דברי חכמים הוא. ואי ק' היכי מסקינן הכא דרב משרשיא ברותא היא והא בחזקת הבתים כי מקשי' מגט מעושה בעובד כוכבי' פסול אמרי' הא איתמר עלה אמר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעובדי כוכבים כשר וקיימא הכי. תשובה התם הוה סבר' למימר דטעמא דמילתא דתליוה וזבין משום דאגב אונסיה גמר ומקנה והלכך אפי' בעובדי כוכבים כשר ואפי' שלא כדין אבל הדר דמסקי' התם דטעמא דתליוה וזבין משום מתן מעות הוא אין אנו צריכים לתרוצו של רב משרשיא דטעמא דבעובדי כוכבים דפסול משום דליכא לא מצוה ולא מתן מעות. ורב ודאי דאמר גבי סיקריקון דבשטר קנה ס"ל טעמא דאגב אונסיה גמר ומקנה וטעמא דפסול כדרב משרשיא וס"ל דאפילו שלא כדין פוסל בכהונה וס"ל דבישראל אפילו שלא כדין כשר דסתם תנן במתניתין גט מעושה בישראל כשר בין כדין בין שלא כדין כיון דאמר רוצה אני ופליג אדר' נחמן אמר שמואל דמפליג בין כדין בין שלא כדין. וכיון דלענין דינא איפליגו רב ושמואל גבי סקריקון וכבר קי"ל הלכתא כשמואל בדיני דאמר אף בשטר לא קנה אלמא לא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני. ותו דבפ' חזקת הבתים אידחיא מילתא דרב ואיתוקמא מילתיה דשמואל דגרסינן התם אמר רב נחמן אמר לי הונא כולן שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן גולן שהביא ראיה אין ראיתו ראייה ראין מעמידין שדה בידו מאי קמ"ל תנינא לקח מן הסקריקון וחזור ולקח מב"ה מקחו בטל לאפוקי מרב

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' נח:

פו ב מיי' שם:

פז ג טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ו בהג"ה:

פח ד מיי' שם:

פט ה מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' כ:

צ ו ז מיי' פ"ט מהל' אישות הל' כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ו:

צא ח מיי' שם הל' כג כד טוש"ע שם סעיף ד וסי' ו סעיף ה:

צב ט מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סימן מו סעיף ב:

צג י כ (מיי' שם הלכה כה) טוש"ע שם סעי' ד בהג"ה וסי' ו סעיף ה ועי' במיי':

תוספות רי"ד (המשך)

דאמר לא שאנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה קמ"ל כדשמואל דאמר שמואל אף בשטר לא קנה. אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקמעשי אגיטי א"ל והא אנן הדיוטות אנן ותניא היה ר' טרפון אומר כל מקום שאתה מוצא איגרותאות וכו': ד"א לפניהם ולא לפני הדיוטות. א"ל אנן שליחותייהו קא עבדי' מידי דהוה אהודאות והלואות אי הכי אפילו גזילות וחבלות נמי לא גרסינן גזילות דגזילות הכי נמי דעבדי שליחותייהו ודנין אותן בבבל ובכל בתי דינין אלא קנסות וחבלות גרסי'. כי עבדי' שליחותייהו במילתא דשכיחא במילתא דלא שכיחא לא עבדי' שליחותייהו: **מתני'** יצא שמה בעיר מקודשת הרי היא מקודשת. מגורשת הרי זו מגורשת. ובלבד שלא תהא שם אמתלא איזוהי אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי שלה גט. מגורשת הרי זו מגורשת קס"ד דהכי קאמר אשת כהן שיצא עליה קול פלונית נתגרשה היום הרי זו מגורשת ואסורה עוד לישב תחתיו דאילו מגורשת ולהנשא לשוק ליכא לפורושא דמשום יציאת קול נישואי אשת איש לעלמא. ובלבד שלא תהא שם אמתלא שלא יהא עם הקול של קידושין ושל גירושין משל זטעם שהוא שובר את הקול. גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי. זרק לה קידושיה כו' זהו אמתלא של קידושין וה"ה נמי איפכא: ומקשה ואסרי' לה אגברא פי' ואסרי' לה אגברא פי' על מאי דתני מגורשת הרי זו מגורשת מקשה: ואסרינן לה על בעלה כהן והאמר רב אשי כל קלא דלבתר נשואין לא חיישינן לה. ומהדר ה"ק מקודשת הרי זו מקודשת מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת:

והלכתא לא חיישינן. ומעשה בא לפני ר"ת בשאה אחת שילא עליה קול אחר נישואיה שנתקדשה לאחר והיה אותו האיש שילא עליו קול בחופתה שנישאת לשני ואר"ת שאין צריכה גט מן הראשון ומותרת לשני מדא דקלא דבתר נישואין ועוד דכיון שנתקדשה לזה בפניו שריא חזקה אין אשה מעיזה פניה בפניו וכדרב המנונא קיימא לן מדפריך מיני' הש"ס בכל דוכתי ובפ' שני דכתובות (דף כב:) קאמר לימא דרב המנונא תנאי היא לא דר"ע אית להו דרב המנונא ואע"ג דבסוף נדרים (דף נא.) דחי רבה דאיתיא רב המנונא דמייתי מינה מ"מ כן הלכה ורבה נמי אפשר דלפי האמת סובר כרב המנונא:

ובנהרדעא לא מבטלי קלא. אע"ג דהני בי רב דשלחו לשמואל הש תלמידי דרב ובסורא מבטלי קלא מ"מ לא הוה מורה להו דלא כגפשיה:

ואידך כי אתמר דרב המנונא ה"מ בפניו. וא"ת וכי לרב הונא הוי דרב המנונא אפי' שלא בפניו הא תנן בהדיא בפ"ב דכתובות (דף כב.) דאם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת לומר גרושה אני וי"ל דודאי רב המנונא לא אייר אלא בפניו אבל להחמיר להצריכה גט משני סבר רב המנונא דנאמנת אפילו שלא בפניו והא דאמר בפרק שני דכתובות (דף כב:) מר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה היינו דנאמנת עם מיגו שהיה לה: **אמר** רב הונא מגרש **ראשון ונושא שני.** אבל במאלא דבר על בוריו פשיטא לרב הונא דלא יגרש שני ושא לראשון וכיון דודאי קדשה לראשון ומקודשת נמי לשני לרב הונא כיון שפשטה ידה וקיבלה א"כ חיישינן שגירשה לראשון ואם יגרש שני ושא לראשון הוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בלא העמידו על בוריו אין לו כי אם קול לקידושי לראשון הוה אמינא דמותר לשני לגרש ולישא לראשון קמ"ל דאפילו הכי לא יגרש שני כו': **אף** בזה מגרש בו'. אלינא דרב הונא קאמר וכן אמימר דפסיק הלכתא דמותרת לשניהם לרב הונא קאמר ואומר ה"ר אלחנן דמשמע דהלכה כרב הונא: והלכתא

מעיזה ומעיזה לא מצאו דבר על בוריו מהו א"ר הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מאי טעמא אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב שיננא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עייני רבנן בקידושי וקידושי טעות הוה יצא עליה קול מזה ומזה אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני אמימר אמר מותרת לשניהם והלכתא

ד"ד אחריו שלא תהא שמיעת קול הברה: **לא חיישינן ליה.** אלא א"כ ידעו ב"ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע כו' וגזרו שיחושו לקול זה: **דבסר נישואין.** ניסת היום ואח"כ יצא קול שהיום היא נתקדשה לאחר קודם נישואין לא חיישינן ליה לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אוסרה על זה דמחזקת לקלא ונמצא זה בועל אשת איש וקיימא לן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל: **דבסר אירוסין.** חיישינן ומגרש לראשון ונושא שני: **לא חיישינן ליה.** ואינה צריכה הימנו גט שלא תתגנה על זה: **קידושי טורה.** בעדים: **והעמידו דבר על בוריו.** הוו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתתו אם אמת הוא או שקר: **והודיעוני.** עיקרו של דבר: **מאי היא.** למה הזקיקם להעמיד דבר על בוריו: **ובנהרדעא לא מבטלי קלא.** כדאמרינן לעיל: **מקודשת.** וצריכה גט מבעלה: **ואידך.** שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו למימרא דלא בעיא גט מבעלה: **כי אמר דרב המנונא בפניו.** דבעל דאמרה ליה בפניו גירשתני אבל קבלת קידושין דרב הונא ולא בפניו הוא ולא דמיא לדרב המנונא וליתא לדרב הונא: **ונושא שני.** אם ילדה: **אפי' למימר קא מחזיר גרושתו מן האירוסין.** דאמרי ע"י שגירשה לראשון תחילה קידשה שני ועכשיו חוזר ומחזירה: **עיינו ביה רבנן.** בקידושי שני ולא קידושי ניגהו מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגירשה תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצריכוה מבעלה: **יצא עליה קול מזה.** ואח"כ מזה שלא קידשה שני בפניו קידושי תורה אלא קול יצא שקידש אחר הראשון: **אף כזו מגרש ראשון.** ולא יגרש שני ושא לראשון ואע"ג דקלא בעלמא הוו נמי הנך קידושי שני חיישינן דלא לימרו גירש לראשון תחילה וקידשה שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתגרשה: מותרת

לחד מבני פלניא אמר רבא אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושי וקידושי קטן הוו ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואמרו עדיין לא הגיע לפלגות ראובן שנאמר לפלגות ראובן גדולים חקרי לב: ובלבד שלא תהא שם אמתלא: אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד עשרה ימים רב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא איתיביה רב פפא לרב זביד ובלבד שלא תהא שם אמתלא א"ל במקום אמתלא קאמר א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא והתנן נתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לאו משום דאמרי' על תנאי קדיש שאני התם דאתי בעל וקא מערער אי הכי נישאת נמי נישאת דעבדה איסורא קנסוה רבנן נתקדשה דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן אמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא וא"ר אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו שלח להו תצא והעמידו הדבר על בוריו והודיעוני מאי היא מיגליא מילתא דקידושי ראשון קידושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני פי' אע"פ שקידשה השני קידושין גמורים בעדים אי מיגליא מילתא דקידושי דקמא הוו קידושין והקול היה אמיתי תצא מן השני בלא גט. ופליגי דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה והלכתא כרב המנונא ואין הלכה כרב הונא: לא מצאו דבר על בוריו מהו. אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ"ט אחר למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. רב שישנא בריה דרבא אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיינו רבנן בקידושי דראשון דקידושי טעות הוו. יצא עליה קול מזה ומזה מהו. פי' שאין עדים לא לראשון ולא לשני אלא שגם לשני יצא קול עליו אמר רב פפא אף זה מגרש

לחד מבני פלניא. ולא היו אומרים לאיזה מהם: **לקטן.** בשנים שגדלה גופו כגדול והיו מכירין בו: **עדיין לא הגיע לפלגות ראובן.** כלומר אין חכמה (לקטן בשנים וחקרי לב) כדכתיב גדולים הוא דאית להו חקרי לב וזה אע"פ שגופו ארוך ניכר הוא לבריות במעשיו שהוא קטן בשנים וכשתינסיב לאחר מימר אמרי עיינו רבנן בקדושיה וקטן בשנים הוא: **במקום אמתלא חוששין לאמתלא.** אפי' אין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שנוכל ללמוד שם אמתלא חוששין שמא אמתלא פלונית יש לדבר והקול בטל: **ובלבד שלא תהא שם אמתלא.** אלמא אמתלא בהדיא בעינן: הכי גרסינן **א"ל במקום אמתלא קא אמר.** ואמתני' קאי אהי תירוצא: **א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא.** דאם יש פתח למצוא אמתלא דסמכינן ומנסבינן לה והתנן אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר לה מת בעליך ונתקדשה מותרת לחזור לראשון ואילו גבי ניסת קתני התם תלא מזה ומזה ואע"ג דאנוסה היא שהרי ב"ד הורוה ליגשא משום חשש דלא לימרו גירש לראשון ונשא שני ועכשיו היא חוזרת לו משניסת אבל גבי נתקדשה לא חיישינן להכי מאי טעמא חוזרת לראשון ולא צריכה גט משני הרי אין לך יגא שאם בעיר מקודשת גדולה מזו דודאי ידעו כולם שנתקדשה: **לאו משום.** דיש כאן מקום אמתלא לסמוך עליו דכי מהדרי לה לגברא אמרי ודאי יש פתח לדבר שעל תנאי קידשה שני שאם יבא בעלה שגירשה ממדינת הים שיהיו קידושיו בטלין שהיה בעלה חביב לה אלא לכך גירשה אלא היה יכול לבא אלמא אע"ג דלא יגא אמתלא זה מעולם סמכינן עליה: **שאני.** הכא דאתי בעל וקאי ומימר אמרי מעולם לא גירשה בעלה אלא היתה סבורה שמת ונתקדשה ואינן קדושין: **אי הכי.** דלא מסקי אדעתייהו לומר גירש לראשון ונשא שני ומגלגלת אשת איש יוצאה בלא גט: **ניסת נמי.** אמאי תנן התם צריכה גט משני ולא תחזור לראשון הא אתא בעלה וקאי ולאו נישואין הוו אלא משום דאתי למימר גירשה זה ונשא זה כדאמרי' ביבמות ובנישואין אין פתח מקום אמתלא לומר על תנאי נשאה: **קנסוה רבנן.** דאמאי דשריוה בהעדאת עד אחד משום עיגונא אקילו בה והיא גופה תידוק במילתא ע"י עודרים ושביס ותנסיב והיכא דלא דייקא אפיר קנסוה כדאמרינן התם מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה: **דלא איתחזק בבי דינא.** אלא בדקו ב"ד אחריו שלא תהא שמיעת קול הברה: **לא חיישינן ליה.** אלא א"כ ידעו ב"ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע כו' וגזרו שיחושו לקול זה: **דבסר נישואין.** ניסת היום ואח"כ יצא קול שהיום היא נתקדשה לאחר קודם נישואין לא חיישינן ליה לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אוסרה על זה דמחזקת לקלא ונמצא זה בועל אשת איש וקיימא לן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל: **דבסר אירוסין.** חיישינן ומגרש לראשון ונשא שני: **לא חיישינן ליה.** ואינה צריכה הימנו גט שלא תתגנה על זה: **קידושי טורה.** בעדים: **והעמידו דבר על בוריו.** הוו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתתו אם אמת הוא או שקר: **והודיעוני.** עיקרו של דבר: **מאי היא.** למה הזקיקם להעמיד דבר על בוריו: **ובנהרדעא לא מבטלי קלא.** כדאמרינן לעיל: **מקודשת.** וצריכה גט מבעלה: **ואידך.** שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו למימרא דלא בעיא גט מבעלה: **כי אמר דרב המנונא בפניו.** דבעל דאמרה ליה בפניו גירשתני אבל קבלת קידושין דרב הונא ולא בפניו הוא ולא דמיא לדרב המנונא וליתא לדרב הונא: **ונושא שני.** אם ילדה: **אפי' למימר קא מחזיר גרושתו מן האירוסין.** דאמרי ע"י שגירשה לראשון תחילה קידשה שני ועכשיו חוזר ומחזירה: **עיינו ביה רבנן.** בקידושי שני ולא קידושי ניגהו מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגירשה תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצריכוה מבעלה: **יצא עליה קול מזה.** ואח"כ מזה שלא קידשה שני בפניו קידושי תורה אלא קול יצא שקידש אחר הראשון: **אף כזו מגרש ראשון.** ולא יגרש שני ושא לראשון ואע"ג דקלא בעלמא הוו נמי הנך קידושי שני חיישינן דלא לימרו גירש לראשון תחילה וקידשה שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתגרשה: מותרת

ראשון ונושא שני מדקאמר רב פפא אף זו ש"מ בקמייתא כרב הונא ס"ל וליתא לדרב שישנא.

א) [מיי' פ"ט מהלי' אישות הלכה כד]: **צד** ב מיי' פ"י מהלי' גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יח סעיף נח: **צה** ג מיי' שם וש"ע מהלי' אישות הל' כב סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ה וסי' מו סעיף ח: **צו** ד ה מיי' פ"י מהלי' גירושין הל' כ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ג וסי' מו סעי' ח: **צז** ו מיי' פ"ט מהלי' אישות הל' כו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ה: **צח** ז מיי' פ"ד שם הל' יג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' יח סעיף כ: **צט** ח ט מיי' שם וסי"ג מהלי' גירושין הל' ד סמג שם טוש"ע שם: **ק** י מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' כו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ה: **קא** כ מיי' וסמג שם טוש"ע שם וסי' לא סעיף ד:

תוספות רי"ד

דבר ברור עדות מעליא היא אלא פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים: אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה. פי' שזנתה עם פסולי כהונה. כגון עובד כוכב' ועבד ונתין וממזר אין חוששין לה לאוסרה לכהן משום זונה דלא חיישינן לקלא עד שיראו דברים הניכרים כדעולא: ת"ר בעולה אין חוששין לה. פי' וכשרה לכהן גדול. נשואה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה אלא לפלוני אין חוששין לה ממזרת אין חוששין לה שפחה אין חוששין לה הקדיש פלוני נכסיו אין חוששין להן. פי' נשואה או ארוסה זה כמה ימים אין חוששין לה דקלא דמתניתין היינו שאומר' היום נתקדשה פלונית. בעיר אחרת שאמרו פלונית נתקדשה היום בעיר פלונית. שלא לפלוני שאמרו נתקדש' סתם אבל לא אמרו למי נתקדשה אין חוששין לקול זה: ההיא דנפק עלה קלא דאיתקדשה לבר כי רב אתייה רב חמא לאבוה א"ל אימא לי אי זי גופא דעובדא היכי הוה. א"ל על תנאי קדיש דלא ליזיל לבי חרוזי ואזל. א"ל כיון דבעידנא דהוה קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא: ובלבד שלא תהא שם אמתלא. אמר רבה בר אבוה אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים. פי' אמתלא שאמרו במשנתינו ששובר את הקול אפילו לא יצא עם הקול אלא אפי' לאחר זמן יצא הויא אמתלא. ואמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא. פי' שלא חזרו ב"ד אחריו שלא תהא שמיעת

תורה אור השלם

ו. לְמָה יִשְׁבַּתְּ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם לִשְׁמֹעַ שְׁרֹקוֹת עֲדָרִים לְפַלְגוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי לֵב:
שופטים ה טז

מוסף רש"י

כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. אע"פ שאינו חייישינן לקלא, דתנן יצא שמה בעיר מקודשת לפלוני, מקודשת ופסולה ליגשא נאחר עד שיתן לה אותו פלוני גט, הני מילי כשיצא הקול קודם שנגשא לאחר, אבל יצא לאחר נשואין לא חיישינן ליה (לעיל פא.).

תוספות רי"ד (המשך)

קול הברה לא חיישינן ליה אלא אם כן ידעו ב"ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע כו' וגזרו שיחושו לקול זה: ואמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה הא דקמי נישואין חיישינן לה רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין לא חיישינן לה. והלכתא לא חיישינן לה: אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא שני וקידשה קידושי תורה מהו פי' קידושין בעדים. שלח להו תצא והעמידו דבר על בוריו והודיעוני. מאי והעמידו דבר על בוריו. דאי מיגליא מילתא דקידושי ראשון קידושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני פי' אע"פ שקידשה השני קידושין גמורים בעדים אי מיגליא מילתא דקידושי דקמא הוו קידושין והקול היה אמיתי תצא מן השני בלא גט. ופליגי דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה והלכתא כרב המנונא ואין הלכה כרב הונא: לא מצאו דבר על בוריו מהו. אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ"ט אחר למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. רב שישנא בריה דרבא אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיינו רבנן בקידושי דראשון דקידושי טעות הוו. יצא עליה קול מזה ומזה מהו. פי' שאין עדים לא לראשון ולא לשני אלא שגם לשני יצא קול עליו אמר רב פפא אף זה מגרש

ג) יבמות לב., ב) לעיל פא. וש"ג, ג) ס"ל מאי היא אילימא, ד) [לעיל פא.], ה) יבמות קטז. כתובות כב: נדרים נא. לעיל סד.: ו) [כרי"ף ורא"ש איתא רב שישאא], ז) [כ"ל ומקרי לב לקטן בשנים],

מוחרת לשניהם. כלומר אף מגרש שני ומושת ראשון ואפי' רב הונא מודה בהא: **מתני' הקדיחה.** שרפה או ע"י אור שקורין אלדרש"ר או במלח כמו כי אם קדחה באפי (דברים לג): **ערות דבר.** לב"ה משמע להו או ערוה או שאר דבר סרקון: **ר"ע אומר.** אפי' לא מצא בה לא ערוה ולא דבר:

גמ' משום דבר אגנאי. היוצאת מבעלה מפני דבר ולא מפני ערוה הוא דקאמר רחמנא מותרת ליגשא לאחר כדכתיב[ב] והיתה לאיש אחר אבל היוצאת משום ערוה תהא אסורה לכל: **וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה כו'.** דהא קרא דוקא בערוה לחוד אייתי וא"כ ערוה בדבר מבעי ליה כלומר ערוה בעדים: **אף כאן בעדים.** ברורים. איכא נאמרת עליו משום ערוה אבל בעדות ברורה: **וב"ה.** דהא על כרחינו האי דבר מפקינו ליה לעדות כדמפרש ליה ואזיל: **מי כתיב ערוה בדבר.** דמשמע דמצא בה ערוה בעדים ברורים: [ו]**וב"ה.** נמי ודאי מיבעי להו להכי לענין לכופו להוציא דלא כייפינן ליה להוציא אלא בעדות ברורה מיהו להכי כתיב ערות דבר ולא כתיב ערוה בדבר ולא כתיב נמי או ערות או דבר כי היכי דלידרשיה בתרוייהו דמשמע ערוה או דבר ומשמע נמי ערוה בדבר: **כי משמש באלכסן לשונות.** במקום אלכסן לשונות הללו נכתב כי בתורה במקום אם במקום אשר. במקום אם כמו כי ימצא בקרבך[ב] כי יקראל[ג] כי תראה חמור כי תפגע[ד] כולהו משמע לכשיארע כלומר אם יהיה כך וכן רוצה. במקום אלא לפתור דבר האמור למעלה לומר אינו כן אלא כן כמו ויאמר לא כי נקחה[ה] אינו כן כדבריך אלא נקחה וכן אל תקפון את ידך כי פתוח תפתח לו[ו] אלא פתוח תפתח לו וכמו לא כי ברחוב נלין[ז] לא נסור אל ביתך אלא ברחוב נלין וכן הרבה. במקום פן כי תאמר בלבבך רבים וגו' לא תירא מהם וגו'[ח] אין אתה יכול לפרש בלשון אם לומר אם תאמר בלבבך וגו' לא תירא מהם הא אם לא תאמר תירא מהם אין זה נכון ולא בלשון אלא אבל נדרש הוא בלשון פן לומר שלא תאמר כן ובתמיה נדרש כלומר וכי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ותירא מהם וכן כי תאמרו מה נרדף לו[ט] לעולם לא תשיבו אל לבבכם לומר מה נרדף לו אף כי תאמר לא הסמוכין לאף אף כי תאמר לא תשורנו[י] אף כי אנכי אענוך[יא] כולן נדרשין בלשון תימה הלכך סוף[יב] פירוש מלמדך פן תאמר כן. ועוד משמש בלשון דהא דהיינו אשר או מפני כלומר ליתן טעם לישב דבר שלמעלה הימנו כמו לא נחקתי כי ירא[יג] כמו אשר ירא[יד] כלומר מפני שירא[טו] וכן מדוע אתה יושב לבדך כי יבא אלי העם[טז] מפני שבא אלי העם שהעם בא אלי וכן כי זה משה האיש[יז] כי אמרתי פן תגזל את בנותיך[יח] כי אמרתי רק אין ירא את אלהים[יט] כולן נדרשין כמו אשר כלומר מפני וכן כי גוע אהרן[כ] לפי הדרשה שדרשוהו חכמים[כא] שמפני גויעתו נסתלק הענן. וכולהו מתרגמינן להו מרי שבשון מרי באמרי משמשמ כל לשונות כי בעברי ואם בא לשונות כולן לפי עניינו וכל כי הנפתרים בלשון כאשר כמו והיה כי יביאך[כב] וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם הא ודאי יביאך וכן כי תבואו אל הארץ[כג] כי בא סוס פרעה[כד] כי תרבו ופריתם בארץ[כה] כולן לשון הא הן נפתרים במדרש סיפרא וסיפרי[כו] עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ בשכר שתרים תכנס כלומר מפני שיביאך וכשתבואו אל הארץ אתם זקוקים למצות הללו וכי בא סוס פרעה וגו' מפני שבא סוס פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים וגו'. וכל [כו] כגון אלו שאין אתה יכול לפותרן בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר כמו כי יאמרו אליכם בניכם[כז] כי יהיה להם דבר[כח] כולן לשון אם הם: **הא מצא בה.** מפני שמצא בה הא לאו הכי לא יגרשנה. וב"ה נמי הכי משמע להו לשון מפני מפני שמצא בה או ערוה או דבר ואם לאו לא יגרשנה הלכך לא תמצא חן דקאמר קרא היינו מפני שמצא בה כדמפרש ביה ולא משום חן של גוי: **ור"ע.** מפרש ליה להאי כי בלשון אם הלכך תרי מילי ניהו אם לא תמצא חן של גוי בעיניו ואם מצא בה ערות דבר: **לא מצא בה לא ערוה ולא דבר.** לב"ה וגירסה: **מהו.** מי כייפינן ליה להחזירה או לא: **גבי אונס.** האונס את הנערה בתולה: **לא יוכל לשלחה כל ימיו.** ואמרינן במס' מכות (דף טו.) דהאי כל ימיו קרא יתירא הוא וכא לגמרא לא יוכל לשלחה ואם שלח לא יהא בשילוחה כל ימיו שב"ד כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שילוחו שנתקו הכתוב לעשה של עמוד והחזר מכלל דלכל המגרשים אינם בעמוד והחזר דאי כל [כט]מגרשי נשותיהן בעמוד והחזר למה לי לגלויי בהאי: **מהו.** יש עונש בדבר או לא: **שדעות במאכל.** דעות בני אדם מלוקות באסטניסות של מאכל ומשתה יש שהוא איסטנים וקן במאכל מחמת מיאוס מועט ויש שאינו איסטנים כל כך ויש שאינו איסטנים כלל כך דעות בני אדם מלוקות בפרילות יש מקפיד על פרילות מועט ויש שאינו מקפיד כל כך ויש שאינו מקפיד כלל: **פפוס בן יהודה.** בעלה של מרים מגדלא נשיא היה וכשיוצא מביתו לשוק נועל דלת בפניה אלא תדבר לכל אדם ומדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כך אינה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו:

ופרומה

[א]והלכתא מותרת לשניהם: **מתני' בית** שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר [1]כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמ' [1]והיה אם לא תמצא חן בעיניו: **גמ'** תניא אמרו בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר דבר אמרו להם ב"ש והלא כבר נאמר ערות אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא לכך נאמר דבר ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערות הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר ומשום ערוה לא תנשא לאחר לכך נאמר ערות [ו]וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר [2]על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר [3]מה להלן בשני עדים אף כאן [2]בשני עדים וב"ה מי כתיב ערוה בדבר וב"ש מי כתיב או ערוה או דבר וב"ה להכי כתיב ערות דבר דמשמע הכי ומשמע הכי: ר"ע אומר אפי' מצא אחרת: במאי קא מיפלגי בדר"ל [ז]דאמר ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא [ד]דהא ב"ש סברי [ה][והיה אם לא תמצא חן בעיניו] כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר ור"ע סבר כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס [3]לא יוכל לשלחה [2]כל ימיו [ו]כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד א"ל רב משרשיא לרבא אם לבו [ז]לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו [ד]קרי עליה [4]אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך תניא [ח]היה רבי מאיר אומר כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו ויוצא. ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו וזהי מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם שכניה ועם קרוביה ומניחה. ויש לך אדם שזבוב נופל בתוך תמחוי שלו ומניחו ומוצצו וזוהי מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וטווה בשוק וראשה פרוע

מותרת לשניהם. ומעשה בא לפני ר"ת שיצא על גט אחד קול פסול ונתנו גט שני מפני הלעז ולא הצריכה ר"ת להמתין ג' חדשים מזמן גט שני כיון שהראשון היה כשר ולא היה גט שני אלא מפני חששא דלעז והביא ראיה מכאן דאמרי' הכא דמותרת לשניהם אע"ג דדמי למחזיר גרושתו מן האירוסין כיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא אחמיר ואומר ר"י דאין ראיה דשאני הכא דהוי קול מזה ומזה ואין דומה כל כך למחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בקול אחר יש להחמיר כדאמרינן לעיל כשלא מצאו דבר על בוריו אלא יגרש שני ויש לאשון לא הוי אלא קול בעלמא מ"מ מחמירין משום דקידושי שני קידושי תורה ודמי טפי למחזיר גרושתו מן האירוסין: **כי** משמש בד' לשונות. מה שפי' נקונטו' דכי תצא וכי יביאך וכי בא סוס כולן משמשין בלשון הא דאי אפשר שישמשו במקום אם הא ודאי הניחא הקב"ה לארץ וכן ודאי כי בא סוס פרעה וגרמה לר"ת דבאנס דחק דהרבה אם משמשים בלשון זה כגון אם תקריב מנחת ביכורים אם כסף תלוה עד אם כלו לשמות אם יהיה היוצל לבני ישראל כולם הם לשון ודאי: לעיל: **מה** להלן בעדים ברורים כו'. ביושלמי פריך דאמאי אצטריך קרא דלא יוכל בעלה אשר שלחה לשוב לקחתה תיפוק ליה דבלאו הכי אסור להחזיר סוטתו כיון שיש עדים ומשני לעבור עליו [ט]בב' לאוין א): (ב) **בית שמאי סברי** [בי] **מצא** בה ערות דבר **דהא מצא** בה ערות דבר וגו'. ולית ספרים דגרסי ב"ה וב"ש ואורי' דר"ע סבר כב"ש דאמרי ערות דבר מדא מילתא דאי תרי מילי ניהו או ערוה או דבר למה לי לכתוב דבר להקדיחה תבשילו כיון דכתיב אם לא תמצא חן בעיניו דהיינו מצא בה ממנה מותר לגרשה וערות דלאחר תבשל וה"ה הקדיחה תבשילו ולפ"ז אתי שפיר הא דנקט בספרים וב"ש ולא נקט וב"ה לאשמועינן אע"ג דשוין ר"ע וב"ש בדרשא דערות דבר מ"מ פליגי בהאי והרב רבי אלחנן מפרש דר"ע אתי שפיר כב"ה דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דרים כי מצא בה בלשון אי נמי:

[יא]והלכתא מותרת לשניהם: **מתני' בית** שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר [1]כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמ' [1]והיה אם לא תמצא חן בעיניו: **גמ'** תניא אמרו בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר דבר אמרו להם ב"ש והלא כבר נאמר ערות אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא לכך נאמר דבר ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערות הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר ומשום ערוה לא תנשא לאחר לכך נאמר ערות [ו]וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר [2]על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר [3]מה להלן בשני עדים אף כאן [2]בשני עדים וב"ה מי כתיב ערוה בדבר וב"ש מי כתיב או ערוה או דבר וב"ה להכי כתיב ערות דבר דמשמע הכי ומשמע הכי: ר"ע אומר אפי' מצא אחרת: במאי קא מיפלגי בדר"ל [ז]דאמר ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא [ד]דהא ב"ש סברי [ה][והיה אם לא תמצא חן בעיניו] כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר ור"ע סבר כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס [3]לא יוכל לשלחה [2]כל ימיו [ו]כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד א"ל רב משרשיא לרבא אם לבו [ז]לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו [ד]קרי עליה [4]אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך תניא [ח]היה רבי מאיר אומר כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו ויוצא. ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו וזהי מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם שכניה ועם קרוביה ומניחה. ויש לך אדם שזבוב נופל בתוך תמחוי שלו ומניחו ומוצצו וזוהי מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וטווה בשוק וראשה פרוע ופרומה

מסורת הש"ס

א) כפ' מ"ד מהפך הגי' דלקמן ל"ל וב"ש מי כתיב או ערוה כו', ב) [לעיל פט. ע"ש], ג) שבועות מט: ר"ה ג. מענית ע., ד) [פסחים לג.], ה) פ"ל, ו) [מכות טו. תמורה ה.], ז) [יבמות לז: ע"ש היטב], ח) [תוספתא סוטה פ"ה], ט) [דברים כד], י) נ"י וכ"ש, כ) [דברים יח], ל) [דברים כג], מ) [שמות כג], נ) כרתשית יח, ס) [דברים טו], ע) [כרתשית יח], פ) [דברים ז], צ) [איוב יט], ק) [איוב יד], ר) [שם טו], ש) נ"ל פסוק, ת) [כרתשית יח], א) [שמות יח], ב) [שמות יג], ג) [כרתשית לא], ד) [שם כ], ה) [במדבר כ], ו) [ר"ה ג.], ז) [שמות יג], ח) [שם יג], ט) [שמות טו], י) [ירמיה ג], כ) [ראה יא כט, שופטים יח יד, ויק כי תבוא], ל) [שם], מ) [שמות יח], נ) פי' שמגרשה שלא כדת, ס) [נ"ל בלאו וכן הוא בהדיא בירושלמי].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה להלן וכו' בב' לאוין. קשה לי היאך חל איסור מחזיר גרושתו על איסור סוטה בלא כולל ומוסיף ולומר דהוי גזירת הכתוב מנ"ל זה הא י"ל דלריך קרא להיכא דבאו עדי הזמה והזימו לעדי הטומאה וצ"ע. וע' רשב"ם בתשובה סי' מקנ"ז ולריך לי עיון גדול:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי וכו' וכל אלו שאין אתה כ"ל ותיבת כגון נמחק: (ב) תוס' ד"ה כ"ש סברי וכו' נ"ב ס"ל ב"ה סברי והיה אם לא תמצא וגו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה מה להלן בעדים ברורים כו' ביושלמי פריך כו' ומשני לעבור עליו בב' לאוין. בלאו כ"ל וכ"כ בשו"ת פנים מאירות מ"א סס' ק"ד יעוש"ה וכ"ה בירושלמי:

לעזי רש"י

אדורשי"ר. לחרוך.

מוסף רש"י

כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא דהא. לשון כי, בד' לשונות משמש במקרא, פעמים בא במקום אם, פעמים בא במקום דילמא שמא, פעמים בא במקום הא, שעתן עשה לדבר, פעמים בא במקום אלא ופותר את דבור שלפניו (ר"ה ג. ע"ש בארוכה, וכנ"י תענית ט.). כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה (מכות טו.) לאם גירש יחזיר (תמורה טו.).

עין משפט נר מצוה

קב) א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' כז סמג עשין קמ טור ש"ע אה"ע סימן מו סעיף ו:

קג) ב מיי' פכ"ד מהל' גירושין הל' כד סמג עס עוש"ע אה"ע סי' יא סעיף ג וסי' קצח סעיף ט וש"ע:

ג [מיי' פ"א מהל' נערה ה"ז עוש"ע עס סי' קנז ס"ג]:

קד) ד מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' כא סמג עשין נ עוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ב:

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חֵטְא בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁבֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

4. אַל תַּחֲרֹשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא יֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ: משלי ג כט

תוספות רי"ד

אמימר אמר מותרת לשניהם. ופסיק תלמודא והלכתא מותרת לשניהם: **מתני'** בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר ובה"א אפילו הקדיחה תבשיל שנאמר כי מצא בה ערות דבר. ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנא' והיה אם לא תמצא חן בעיניו: א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו. א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו [כל ימיו] בעמוד והחזיר קאי מכלל דהכא מאי דעבד עבד. א"ל רב משרשיא לרבא אם [היה] בלבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. תניא היה ר' מאיר אומר כשם שדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו זו מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל הדלת בפני אשתו ויוצא. ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו זוהי מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם שכניה ועם קרוביה ומניחה. ויש לך אדם שזבוב נופל בתוך תמחוי שלו ומניחו ומוצצו וזוהי מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וטווה בשוק וראשה פרוע